

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΘΡΑΚΗΝ
Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΔΕΡΚΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Κεφ. Α'. — *Ἡ ὀνομασία τῆς ἐπαρχίας Δέρκων.*

Ἀθην. Γαλλ. Γερμ.

Τὴν ὀνομασίαν τῆς ἡ ἐπαρχία ἔλαβεν ἀπὸ τὴν παλαιάν τῆς ἔδραν, τὸ χωριουδάκι Δέρκος—τουρκ. Τέρκος—τὴν Φινέπολιν ¹⁾ τοῦ Στράβωνος, ποῦ κεῖται εἰς τὴν Ν. Α. γωνίαν τῆς λίμνης τῶν Δέρκων, παρὰ τὸν Εὐξεινον, ἐκτισμένον ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστασίον Α', τὸ 507 καὶ πιθανολογούμενον ἐτυμολογικῶς ἀπὸ τὴν αἰτίαν τοῦ δέρκου βλέπω εἰς ἔκτασιν, ἐπισκοπῶ· διότι ἐδῶ κατέληγε τὸ μακρὸν τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου, ποῦ ἤρχιζε δυτικῶς ἀπὸ τὴν Σουλύβριαν τῆς Προποντιδὸς καὶ ἐτελείωνεν εἰς τὸν Εὐξείνιον καὶ ἀπ' ἐδῶ κατωπτεύοντο οἱ τῶν ἀπὸ Μαύρης Θαλάσσης ἐπερχόμενοι ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντίου, ὅσοι καὶ οἱ ἀπὸ τῆρας.

*Θεοφ. 1
718! 1539
r. 162—*

Ἡ λίμνη, ὅπως καὶ τὸ χωριό, εὐσιμαίνεται εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου μιλίων (32 χλ.) ΒΔ. τῆς ΚΠ. Ἔχει ἔκτασιν 12 χιλμ. περίπου, εἶναι βαθειὰ καὶ τρέφει ἄφθονα ψάρια, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ ὀνομαστὰ ἀσπρόψαρα—ἄκ-μπαλίκ—φαίνεται νὰ εἶνε τοῦ Ἀθηναίου οἱ δέλκανοι ²⁾, ποῦ τῆς ἔδωκαν καὶ τὸ ὄνομα.

Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς ἀναφέρει ὅχι λίμνην, ἀλλὰ ποταμὸν Δέλκωνα ³⁾, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀλιεύεται καὶ ταριχεύεται ὁ δέλκανος. Ὁ Le Quien ἀναγράφει τὴν ἐπαρχίαν Delcum (Oriens Christianus, τόμ. Α', στήλη 1163), ἐξηγῶν: «ὁ Δέρκων ἀπὸ τῆς παρακειμένης λίμνης τῆς Δέρκου, οὕτω γὰρ αὐτὴν ὁ Διομιανὸς κατονομάζει Δέλκην (Δέρκην, Δέρκιν) ἀμαθῶς οὖν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν φασὶ Δέρκους, τὸ ρ ἀντὶ τοῦ λ παραλαμβάνοντες». Ὁμοίως

1) Σ τ ρ ά β ω ν, Γεωγρ. Βιβλ. Ζ κεφ. 6.

2) Ἀ θ ή ν α ι ο ς, βιβλ. Γ' 118β.— «Εὐθὺδιμος ἐν τῷ περὶ ταρίχων τὸν δέλκανον φησὶν ἰχθὺν ὀνομάζεσθαι ἀπὸ Δέλκωνος τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' οὗπερ καὶ ἀλίσκεσθαι καὶ ταριχεύμενον εὐσιμοσχωτάτον εἶνε» κλπ. «Δωρίων δ' ἐν τῷ περὶ ἰχθύων τὸν [λεπτινὸν] λεβίαν ὀνομάζων, φασὶ λέγων εἶνε, ὡς ὁ αὐτός ἐστι τῷ δελκανῷ κτλ.»

3) Δέλκων-Δέλκωνος καὶ δελκανός, δέλκον καὶ θέλκον.

καὶ ὁ Gams (Pius Bonifacius G. Series Episcoporum, Ratisbonae, 1873, σ. 424) II Provincia Thraciae, 3. Delcum (Delcos). Καὶ ὁ ἀειμνηστος Ἀναστάσιος Σταμούλης, εἰς αὐτοχειρογράφους του σημειώσεις εἰς τὸ Ἀρχεῖον του, παρατηρεῖ ὅτι «ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας Δέλκωνος, τροπῇ τοῦ λ εἰς ρ, ἔχουσι τὸ ὄνομα τό τε χωρίον καὶ ἡ λίμνη».

Ἡ λίμνη συγκοινωνεῖ μετὰ τὴν θάλασσαν τὸ στόμιόν της, πλάτους περὶ τὰ 30 μ., ἐφράχθη, μετὰ κινητὸν φράγμα ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Ὑδάτων Δέρκων, τὸ 1885, ἀφ' οὗ τὰ νερά της ὑδρεύουν τὴν Κ]πολιν.

Τὸ χωριὸν Δέρκος συνδέει δρόμος ἀμαξιτός, 2 χμ. μήκους, μετὰ τὴν Κ]πολιν. Φέρεται γραμματικῶς εἰς τὸν ἐνικὸν εἰς τρία γένη: Ὁ Δέρκος - τοῦ Δέρκου, ἡ Δέρκη-τῆς Δέρκης, τὸ Δέρκος-τοῦ Δέρκος καὶ Δέρκον· καὶ πληθυντικῶς: Οἱ Δέρκοι-τῶν Δέρκων δι' αὐτὸ οἱ ἀρχιερεῖς του, κατὰ καιροῦς, τὸ ἔγραφαν διαφοροτρόπως: τὸ πρῶτον ὡς ἐπίσκοποι ὑπέγραφαν «τῶν Δέρκων καὶ Χηλῆς» καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοποι ὁμοίως, μέχρι τοῦ Ἰωάννου Α'. Ἀπὸ Ἰωάννου Β', 1166 μέχρι 1365, περὶ τοὺς 7 ἀρχιεπίσκοποι ὑπογράφονται ὁ «Δέρκον».

Ὁ Ἀνθιμος Ἀμασειᾶς ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἀναφέρει τὸ 877 «Νεόφυτον Δέρκης» καὶ ἐπὶ Σιφυλίνου ἀναφέρεται, τὸ 1192, «Γεώργιος Δέρκης»¹⁾. Ἀπὸ τοῦ 1366 μέχρι τοῦ 1389 ὑπογράφον πεντε κατὰ σειράν: «Ἀρχιεπίσκοπος Δέρκων»²⁾, τὸ 1443, ὁ «Δέρκον Δ(α)κ(α)κιος»³⁾ τὸ 1466 ὁ οὐκ. πατριάρχης—Ἰσως Μᾶρκος ὁ Εὐλοκάρεβος—ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς μητροπόλεως αὐτῆς, γράφει: «τῆς Δέρκου» τὸ 1640 καὶ τὸ 1655 ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν πατριαρχικὴν πράξιν της ὀνομάζει αὐτὴν Μητρόπολιν Δέρκων καὶ Νεοχωρίου τοῦ ἐν τῇ Μαύρῃ Θαλάσσει, ἥτοι τοῦ ΒΑ καὶ πλησίον τοῦ Δέρκος κειμένου Νειχωράκι. Τὸ 1662—1673 ὁ μητροπολίτης της Χρύσανθος ὑπογράφεται ἄλλοτε «Δέρκου», καὶ ἄλλοτε «Δέρκων» ἢ καὶ «Δέρκων καὶ Νεοχωρίου»· ὁ Μακάριος, 1673, ὡς καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἀμέσως, 1688, Νικόδημος, ὑπογράφουν ὡς «Δέρκων» καὶ «Δέρκων καὶ Νεοχωρίου». Ἀπὸ τὸ 1731 ὁ Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν καθιερῶνουν ἀπλῶς τὴν ὑπογραφὴν «ὁ Δέρκων».

Ὁ Σουλτὰν Βαγιαζήτ, γράφων πρὸς κάποιον Λεονάρδον Λαουμεντηνὸν εἰς τὰς 17/6/1504, τελειώνει ὡς ἑξῆς: «ἔγραφι ἐν τι αὐλὶ τῆς ἡμετέρας σουλτανικῆς ἐξουσίας ἐν τι περιοχὴν ὀνόματι Δέρκου»³⁾. Ἐν μινι

1) Ε. Σιδερὶδης, Μητροπολίται Δέρκων, 1932, σ. 5.

2) Ὁ Δέρκω ἀττικόκλιτον, γεν. τοῦ Δέρκως καὶ Δέρκω.

3) Orig. Chart tubularii Veneti eunsiguo imperatoris nigro. Ἀρχεῖον Α. Σταμούλη «Ἐπαρχία Δέρκων».

ιουνίου ιζ' εν ετι Χριστου κατεβασθως 1504».

Ἡ ὑπογραφή «Δέρκων» συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Σειρὸν τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπαρχίας Δέρκων ἔχουν καταγράψει :

- 1) ὁ Ἀμασειᾶς Ἀνθιμος Ἀλεξούδης ἀπὸ τοῦ 783 μέχρι τοῦ 1884·
- 2) Ὁ Ξενοφ. Α. Σιδερίδης ἀπὸ 783 μέχρι 1925·
- 3) Ὁ Σταυράκης βέης Ἀριστάρχης ἀπὸ 783 μέχρι 1884—1899. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν μελέτην, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δέρκοι, περὶ τῆς μητροπόλεως Δέρκων καὶ τῶν αὐτῆς μητροπολιτῶν. Θρόνος Η'» ἐξέδωκεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀδαμάντιος Κασαπίδης τὸ 1935, εἰς τὴν Κων]πολιν, συμπληρώσας αὐτὴν μὲ βιογραφικὰ σημειώματα τῶν μετὰ τὸν μητροπολίτην Καλλίνικον (1884—1924) τεσσάρων μητροπολιτῶν, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος Ἰωακείμ ὁ ἀπὸ Σταυρουπόλεως (Πελεκάνος) ἐξακολουθεῖ ἱερατεύων καὶ σήμερα· εἰς Παράρτημα δὲ συνημμένον συνεκδίδει τὴν πρᾶξιν τοῦ προβιβασμοῦ τῆς Μητροπόλεως εἰς ὀγδόην, 18 ὑπομνήματα ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ἰσαριθμῶν μητροπολιτῶν της, σφζόμενα εἰς τοὺς Κώδικας τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεποφυλακίου, καθὼς καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ἀπὸ τοῦ 1862 ἑπτὰ μητροπολιτῶν της.

Κεφ. Β'.—Ἐκτασίς τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία Δέρκων φαίνεται, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς περιέλαβε 46 ἢ 47 ἐν ὅλῳ χωρία¹⁾. Τὸν Φεβρουάριον 1801 ἐγγράφον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' ὥρισε τὰ ὁριά της²⁾.

Ἀπὸ κώδικα πατριαρχικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁρισμὸς ἐπιχορηγήσεως Ἀρχιερέων 1859» ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Μητρόπολις Δέρκων περιελάμβανε 44 χωρία, μὲ στέφανα 6.000, ἤτοι 30.000 κατοίκους.

Ἐπίσημος στατιστικὴ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας ἐδόθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸν Γ. Χασιώτην³⁾, διὰ τὸ ἔτος 1878—79, ὁπότε ἀριθμοῦνται χωρία της 34, μὲ πληθυσμὸν 24.560 κατοίκων. Τὸ 1884 ἡ ἰδίᾳ Μητρόπολις διδὲι ἐπίσημον στατιστικὴν τῶν χωρίων της διὰ τοῦ γραμματέως της Δημ. Καλέμη⁴⁾· ἀναγράφονται 41 ἐν ὅλῳ χωρία μὲ 5.038 ὀρθοδόξους οἰκογενείας, ἤτοι 25.160 περίπου κατοίκους. Τὸ 1904 δημοσιεύεται νεωτέρα στατιστικὴ της εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν

1) Βλ. ἀλφαβητικὸν πῖνακα χωρίων Α'.

2) Γεδών, Πατρ. Πίνακες, σ. 678—Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1889, σ. 410, Ἐγγράφοι, λίθοι καὶ κεράμια—Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1917, Μάρτ. 17, σ. 35. Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1917, ἀρ. 8, σ. 58 — «Θρακικά», τ. Ζ', 1936, σ. 26, Θρακῶν Κέντρα κλπ.—

3) G. C h a s s i o t i s, L'instruction publique chez les Grecs, Paris. 1881.

4) Δ Κ α λ έ μ η. Ἡμ. Ἀνατολῆς, 1886, σ. 135, Ἐπαρχία Δέρκων.

Κατ'ἔτος τῆς Κ]λεως 1905, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπαρχία ἠρίθμει 41 χωριά, μὲ πληθυσμὸν 5.870 ἑλληνικὰς οἰκογενείας, ἥτοι 29.350 κατοίκους.

Αἱ συστηματικώτεραι νεώτεραι ἔρευναι ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπαρχίας χωρίων, μετὰ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἔγιναν ἀπὸ εἰδικωτέρους ἑλληνας μελετητάς, τὸν Μ. Γεδεών, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὰ χωριά τῆς ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐφεξῆς, δημοσιεύσας τὰς παρατηρήσεις του πολλάκις, καὶ τὸν Ἀλ. Πασπάτην¹⁾. Καὶ οἱ δύο μᾶς δίδουν ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μᾶλλον εἰδήσεις καὶ ἐλαχίστας σχετικῶς συγχρόνους, χωρὶς πρόθεσιν στατιστικῆς ἀκριβείας. Ἀγνώστα δὲ σχεδὸν ἀπομένουν τὰ βόρεια καὶ βορειοδυτικὰ χωρία τῆς.

Καὶ ἐπειδὴ ὅλη ἡ ἑκτασίς τῆς Δέρκων ἔξω τῶν χερσαίων τειχῶν, ὅσον καὶ τῶν μεσογείων τοῦ Βοσπόρου, ἀποτελεῖ φυσικῶς τὴν γέφυραν πρὸς τὴν Δ. Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, αὕτη ὑπέστη τὴν τραγικωτέραν πάντοτε μοῖραν.

Ὅπως πρὸ τῆς Ἀλώσεως τοῦ 1405 καὶ μετ'αὐτὴν ἐξέλιπεν, ἔτσι περὶ οὗ καὶ μετὰ τὸ 1912, ὁπότε ἐξηφανίσθησαν τὰ βουλγαρόφωνα χωριά τῆς, κατὰ δὲ τὸ 1914—15, κατὰ τὸν μεγάλον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἡτο φυσικὸν νὰ ἐκκενωθοῦν τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας τὰ ἐσπαρμένα γύρω εἰς τὴν Τραπεζίκην, πρὸς ἀπετέλεσε τὸ ἐκχέτον ὄριον τῆς ἀντικειμένης γῆς τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Κ]λιν. Οἱ χριστιανοὶ κατ'οἰκοὶ των, ἰδίως οἱ ἑλληνόφωνοι, ἐθωρορήθησαν ὑποπτοὶ καὶ διὰ νὰ ἐκασφαλισθῇ ἡ ἀμυνα τῆς πρωτευούσης, οἱ Τούρκοι προεκάλεσαν τὴν μετοίκησιν τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἀρχὰς 15 κυρίως χωρίων τῆς (Πινὰς Β' σ. 165). Πιέσεις καὶ τρόμος ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων Πύργου, Καλφὰ καὶ Ἰμβροχωρίου νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ σπίτια των ἀπὸ τοῦ 1914, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν ὑπολοίπων 13 ἐξεδιόχθησαν μεταξὺ τῶν μηνῶν Ἰανουαρίου καὶ Αὐγούστου 1915· μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς μετόκησαν εἰς τὴν Πόλιν, ἄλλοι εἰς τὴν περιφέρειαν Μετρώων καὶ Μιχαλιτσίου καὶ ἄλλοι εἰς τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Νικαίας: Τζιράκ-Κιόϊ, Κιουπλιά, Σονούτ, Ντερβέν κλπ. ὑπὲρ τὰς 10.472 ἄτομα.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μεγάλου πολέμου ἡ καταστροφὴ συνεπληρώθη. Τὸν Ὀκτώβριον 1922, ὅταν ἡ Θράκη ἀνακατελήφθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Μουδανίων, νέα ἐκκένωσις τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων ἠρτάωσε τὸν πληθυσμόν. Τὸ 1924, μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῆς Συμβάσεως τῆς Λωζάννης, εἴκοσι τέσσαρα χωριά τῆς ἐπαρ-

1) Ἀ λ. Π α σ π ά τ η, Περιοδ. Ἑλλ. Φ. Σύλλ. Κ]λεως, τ. ΙΒ', σ. 33 «Τὰ Θρακικὰ Προάστεια τοῦ Βυζαντίου».

χίας, μὲ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 16.000, ἐξεπατρίσθησαν καὶ ἀναγκαστικῶς οἱ Θράκες μετεγαστεύσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Πίναξ Γ').

Περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1929 καὶ ἔκτοτε ἡ ἐπαρχία Δέρκων περιορίσθη εἰς πέντε κυρίως προάστειά της : τὰ Θεραπειά, τὸ Μπουγιούκ-δερε καὶ τὸν Γενή-μαχαλὲ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, τὸ Μακροχώρι καὶ τὸν Ἅγιον Στέφανον ἐπὶ τῆς Προποντίδος, μολονότι καὶ μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1936, ὁπότε ἔγινεν ἡ τελευταία ἔρευνά μας, ὡς χωρία της φέρονται κατ' ὄνομα περὶ τὰ 34 ἐν ὄλφ. Εἰς τὰ σπουδαιότερα αὐτῶν ἡ τουρκικὴ δημοκρατία τοῦ Κεμάλ ἔδωκε νέα ὀνόματα, ἄσχετα ἐντελῶς κάποτε πρὸς τὴν παράδοσιν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς ιδιότητάς των.

*Πίναξ Β'. — Χωριά τῆς Δέρκων ἐκτοπισθέντα ἀπὸ τοῦ 1914
μέχρις Αὐγ 1915.*

ἀρ. ἐκτοπισθέντων		ἀρ. ἐκτοπισθέντων	
1. Ἀβάσσο	310	9. Μπαχτσέκιοϊ	931
2. Ἀγιασματάκι	482	10. Μπουγιούκ δερε	2.000
3. ἈηΠᾶς	150	11. Κούρες	100
4. Γενί Μαχαλές	1.725	12. Ντομούς δερε	606
5. Καϊφάς	800	13. Πύργος	1.650
6. Κεφελήκιοϊ	87	14. Σαφρας	570
7. Κιρέτς βουρνοῦ	110	15. Φαναράκι	470
8. Λαζάρκιοϊ	380		
		Τὸ ὅλον	10.371

*Πίναξ Γ'. Χωριά τῆς Δέρκων μεταναστεύσαντα τὸ 1924
εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλ-
λαγὴν τῆς Συμβάσεως Λωζάννης.*

1. Ἀη Γεώργης	11. Κιουτσούκιοϊ
2. Ἀκαλαν	12. Λίτρες
3. Ἀμπαρλῇ	13. Μικρὸς Τσεκμετζές
4. Ἀρναούτκιοϊ	14. Μπογάζκιοϊ
5. Βελιγράδι	15. Νειχωράκι
6. Γαλατάρια	16. Ὀκλαλῇ
7. Γρύπες	17. Τζελέπκιοϊ
8. Ἐρμενίκιοϊ	18. Τζεμπειζήκιοϊ
9. Καλλιὼ	19. Τσιφλήκιοϊ
10. Καστανιές	

Κεφ. Γ'— Αἱ ἀρχαὶ τῆς Δέρκων.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία Δέρκων, ἀποτελουμένη ἀπὸ χωριὰ τῆς ἀνατολικῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἐκτείνεται μεταξὺ Μάυρης Θαλάσσης πρὸς βορρᾶν καὶ Προποντίδος πρὸς νότον, τοῦ Βοσπόρου ἀνατολικῶς καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ 28° Α. Μ. Κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς 40° 90' καὶ 41° 37' μοίρας Β. Πλάτους.

Κατὰ καιροὺς κατεῖχε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Α. χερσονήσου μεταξὺ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Μητροπόλεως Μετρῶν καὶ Ἀθύρων.

Ἱστορικῶς διέτρεξεν ἑνδεκάμισιν ὅλους αἰῶνας (785—1939 μὲ ἀρχὴν κατὰ διαλείψεις, πὺν περιορίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς.

Ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ὡς ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας, ἀναθεματίζουσα τὸ 783 τοὺς εἰκονομάχους καὶ τὸ 786, 787 εἰς τὴν Ζ' οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας· ὁ ἐπίσκοπός της Γρηγόριος Α' φέρει τὸν τίτλον «Δέρκων καὶ Χρῆτης».

Τὸ 879 ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἐκ Φωτίου τοπικὴν Σύνοδον τῆς Κ]λεως ὡς Ἀρχιεπισκοπὴ «Δέρκων καὶ Χρῆτης», μὲ ἔδραν τὸ χωρίον Δέρκος, μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΖ. ἐκατονταετηρίδας, ὁπότε ἡ ἔδρα μετεφέρθη εἰς Φεραπύρι τοῦ Βοσπόρου.

Εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Λεόντος 889—912, ἡ ἐπαρχία Δέρκων τασσεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Δέρκος, εἰσαπὴ μεταξὺ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν· τὸ 1166 «ὁ ἐπίσκοπος Δέρκου Ἰωάννης» ἐπέχειρσε τὸν θρόνον τῆς Δέρκου μεταγαγεῖν εἰς τὸ τοῦ Φιλέα πρωτοπαπαδικίον αὐτοῦ, ἐζήτησε δηλαδὴ τὴν μετάρθεσιν τῆς ἔδρας του εἰς τὴν πολυανθρωποτέραν καὶ παράλιον κωμόπολιν Φιλέαν παρὰ τὸν ΙΕ' κανόνα³⁾, διὸ δὲν εἰσηκούσθη.

1) Φωτίειος Βιβλ. Γενναδίου Μ. Ἀραμπατζόγλου, μέρος Α', Κ]λεις, 1933, σ. 215. Καὶ ὁ Covel καταχωρεῖ τὴν Δέρκω εἰς τὸν πίνακά του : «Ἀρχιεπίσκοποι ὅπου ἐγένοντο μητροπολιτάδες» (II Notitiam ἔκδ. Α. Parthey).

Ὁ Σηλυβρίας	9	
Ὁ Ἀπρω	11	
Ὁ Γαρέλης	11	
Ὁ Ἀχυράνοις		(πιθανὸν ὁ Ἀθυράνοις-Μετρῶν)
Ὁ Δέρκω	20	
Ὁ Χερσῶνος	16	κλπ.

Ὁ Κατάλογος ἀρχιεπισκόπων τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου Additional 24, (10. ἀναγράφει 13) ὁ Δέρκου.

2) Ὁ Ξ. Σιδερίδης, Μητροπολίται Δέρκων, Κων]λεις, 1932, σ. 4.

3) Ὁ ΙΕ' κανὼν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκ. Συνόδου διατάσσει : «μὴ δύνασθαι ἐπίσκοπον καταλιπόντα τὴν αὐθεντικὴν αὐτοῦ καθέδραν ἑαυτὸν ἀποφέρειν ἐν ἑτέρῳ, ἑαυτῷ διαφέροντι χωρίῳ ἢ πόλει».

Τὸ 1379, ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου της Παύλου ἐπιμήθη εἰς Μητρόπολιν ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τελευταία τὴν τάξιν τὸν Ὀκτωβρὶ 1746, ἐπὶ μητροπολίτου της Σαμουήλ Χαντζερῆ καὶ πατριάρχου Κυρίλλου Ε΄—ἐπικυρώσαντος καὶ Παΐσιου Β΄, τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας—γ' πατριαρχεία του, 1744—1748—ἐψηφίσθη ὁ προβιβασμὸς¹⁾ τῆς Μητροπόλεως εἰς ὀγδόην κατὰ τὴν συνοδικὴν τάξιν, μετὰ τὴν τοῦ Χαλκηδόνος καὶ πρὸ τοῦ Θεσσαλονίκης, ὁ δὲ μητροπολίτης αὐτῆς εἰς ἓνα τῶν ὀκτὼ γερόντων, ἦτοι τῶν διαρκῶν μελῶν τῆς ἐκδημόσεως πατριαρχικῆς συνόδου, καὶ ἡ φήμη του «ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Βοσπόρου Θρακικοῦ καὶ Κνανέων»²⁾).

Ἡ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ διὰ διαφόρους λόγους ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ ἡ οἰκονομικὴ της ἀνεπάρκεια ἐπέφερε κάποτε τὴν χήρευσιν τῆς διοικήσεως της· ἔτσι ἐδόθη προεδρικῶς τὸ μὲν 1316 εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νυμφαίου (Μπεϊκόζ) Θεόδουλον, τὸ δὲ 1354 εἰς τὸν Μητροπολίτην Βιζύης Νεόφυτον Β΄, «τὴν Δέρκω ἀδυνατοῦσαν συντηρῆσαι πνευματικὸν ποιμένα, τῶν χωρίων της πολλὰ ὑποστάντων, ἕνεκα φοβερῶν σεισμῶν, νόσων, ἐπιδρομῶν καὶ ἰδίων τῆς τοῦ 1204», τῆς φραγκικῆς. Ἡ δὲ πρώτη πλήρης ἐρήμωσις τῶν χωρίων της κατὰ τὰς πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν της ΚΠ ἀπὸ τοῦς Τούρκους χρόνους ἐπέτυχεν τὴν ἐπὶ 221 ἢ 228 ἔτη ἔκλειψιν της—1401 μέχρι 1622³⁾ ἢ 1629⁴⁾—ἢ ἀπὸ 1466 μέχρι 1629, ἐτη μόνον 163, κατὰ τὸν Ξ Σιδερίδην⁵⁾ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ χωρία τοῦ Δέρκων «κατ' ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Κωνσταντινουπόλεως ὡς Χάσια Πατριαρχικά· βραδύτερον τοῦτον 1655, ἐπὶ μητροπολίτου της Ἀθανασίου καὶ δ' πατριαρχίας Ἰωαννικίου Β΄, διὰ συνοδικοῦ Τόμου ἐπισημοποιήθη ἡ ἀνασύστασις καὶ ἐπεσφράφησαν εἰς τὴν μητρόπολιν τὰ πατριαρχικά χάσια, ἀντὶ «χαρατζίου 40 αὐλῶν» πρὸς τὸ πα-

1) Στ. Ἀριστάρχη, ὑπὸ Ἀδ. Κασαπίδου, Δέρκοι, Κ]λς, 1935, σ. 19. Πράξις Προβιβασμοῦ. Τὸ σχετικὸν σιγίλλιῶδες γράμμα ἐπὶ μεμβράνης, τὸ φυλαττόμενον εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Μητροπόλεως, υπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου Κυρίλλου Ε΄, τοῦ διαδόχου τοῦ Παΐσιου Β΄, κατὰ τὴν 30 Σεπτ. 1784, ἐπιβεβαιώσαντος προφανῶς τὴν πράξιν.

2) Πρὸ τοῦ 1655 ὀνομάζεται μόνον μὲ τὸ ὄνομα τῆς πολίχνης Δέρκων· ἀπὸ τοῦ 1655 μέχρι τοῦ 1746 λέγεται «ὁ Δέρκων καὶ Νεοχωρίου ὑπέρτιμος» λέγει ὁ Ἀριστάρχης. ἐνθ' ὁ Ξ Σιδερίδης ἀναγράφει κατὰ τὸ 1379 «μητροπολίτης Δέρκω καὶ ὑπέρτιμος Παῦλος», Μητροπολίται Δέρκων, ἔκδ. Ἀδ. Κασαπίδου, 1932, σ. 6.

3) Στ. Ἀριστάρχη, ὡς ἄνω σ. 9. Βλ. καὶ Φωτίειον Βιβλιοθήκην, Γενναδίου Ἀρχιεπισκόπου. Μ. Α΄, Κ]λς 1933, σ. 158—159, τὸ ὑπὸ στοιχεῖα Γ δ 2 ἔγγραφο, σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Β΄, τοῦ Ἰανουαρίου 1612, υπογραφόμενον ὑπὸ 8 μητροπολιτῶν, χωρὶς τὸν Δέρκων.

4) Ξ. Σιδερίδης, ὡς ἄνω, σελ. 8.

τριαρχεῖον «καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ριπτομένων πατριαρχικῶν ζητιῶν» τῆς προστετέθησαν δὲ τὰ μεγάλα χωριά Θεραπειὰ καὶ Μπουγιουκδερές ¹⁾, ὁπότε, κατὰ Σιδερίδην, ἡ μητρόπολις μετεφέρθη εἰς τὰ Θεραπειὰ εἰς ἐπὶ τοῦτο ἀνεγερθεῖσαν οἰκοδομὴν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἀθανάσιον, ἐνῶ κατὰ τὰ «μετὰ τὴν ἄλωσιν χρονικά» τοῦ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντη ²⁾, ἡ μεταφορὰ τῆς Μητροπόλεως φαίνεται γενομένη μεταξὺ 1731—1746, κατὰ 85 χρόνια περίπου ἀργότερα.

Σταυροπήγιον πατριαρχικὸν ἐπίσης ἔμεινεν, Ἰανουάρ. 1629, τὸ χωριὸ τῆς Μητροπόλεως Ἀγ. Στέφανος ³⁾, ἐπιστραφέν εἰς τὴν μητρόπολιν του τὸ 1675, ἐπὶ α' ἢ β' Πατριαρχίας Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμη· τέλος, τὸν Μάϊον 1660, ἐνῶ ἡ μητρόπολις ἐχόρευε, πατριαρχικὴ πρᾶξις τοῦ Παρθενίου Δ' τοῦ Μογιάλα ὥρισεν ἐλεύθερον τὸ ἐκκλησιάκι τῆς Θεοτόκου μαζί με τὸ ἁγίασμα τοῦ χωρίου Φλωρί(ον) [Φλώρι(α)], διὰ παντός ⁴⁾, ὀριστικῶς προσαρτηθέντα ὑπὸ Καλλινίκου Β', τὸ 1699 εἰς τὴν Δέρκων, τοῦτο ὡς καὶ τὰ χωριά Ἀγ. Στέφανος, πιθανὸν δὲ καὶ τὸ Μακροχώρι (Καλέμης).

Συμπέρασμα: Ἡσὶ ἀπὸ τοῦ 783, πού ἐμφανίζεται ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Δέρκων, ἐπὶ 383 ἐτη συνέχθη βεβαιούνται 4 ἢ 5 ἐπίσκοποι τῆς. Ἀν δὲ ὑποθετῇ ὅτι αὐτοὶ ἐπὶ 15 χρόνια κατὰ μέσον ὅσον ἐκβέρνησαν αὐτήν, κατὰ τὰ λοιπὰ 308 ἐτη ἡ Δέρκων διετέλει ἀφανής, ἀντονοῦσα μέχρι τοῦ 1166. Ἀπὸ τοῦ 1166 μέχρι τοῦ 1371 φαίνονται με κάποιαν συνέχειαν ἀλληλοδιαδεχόμενοι τὴν μητροπολιτικὴν ἑδραν ἀρχιερεῖς, ὁπότε πάλιν ἐμφανίζεται χάσμα 79 ἐτῶν, ἐξ ὧν τοῦλάχιστον περὶ τὰ 70 ἢ Δέρκων δὲν ὑφίσταται καὶ συνεχίζεται ἡ διαίλειψις τῆς μητροπόλεως μέχρι τοῦ 1316, ὁπότε ὡς ἀρχιεπισκοπὴ χρηνοῦσα, δίδεται προεδρικῶς εἰς τὸν Θεόδουλον· ἀπὸ τοῦ 1324 φαίνεται κανονικῶς πως λειτουργοῦσα μέχρι τοῦ 1401, καίτοι τὸ 1354 δίδεται καὶ πάλιν προεδρικῶς εἰς τὸν Μητροπ. Βιζύης Νεόφυτον Β'. Ζωογονεῖται τὸ 1371, διὰ νὰ σιγήσῃ τὸ 1466, ἐπὶ 15 ἔτη.

1) Σάθας, Μεσ. Βιβλ. σ. 590—591.

2) Ὁ Ἀθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, γράφων τὸ 1761, βεβαιώνει ὅτι ὁ ἴδιος ἐγεννήθη τὸ 1711 εἰς τὰ Θεραπειὰ εἰς τὸ σπίτι τῆς μάμης του Δρακούλας, πού ἦτο τότε τὸ 1761 μητρόπολις τοῦ Δέρκων, πωληθὲν ἀπὸ τὸν πάππον του Ἀφεντούλην Τζανέτον εἰς τὸν Παπᾶ Εὐαγγελινόν, τὸν Οἰκονόμον.

3) Σάθας, Μεσ. Βιβλ., τ. Γ', 1872, σ. 567. Ὁ Ἀγ. Στέφανος λόγῳ ὑποταγῆς του εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐπλήρωνε κατ' ἔτος 10 κιλὰ κριθάρι, 10 καντάρια ἄχυρον καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν συνοικεσίων. Ξεν. Σιδερίδου. αὐτόθι σ. 8, 9.

4) Ἡ Πρᾶξις ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Μ. Γεδεών, «Λίθοι καὶ Κεράμια», Κ)λις, 1892, σ. 69—71, πρᾶξις, αὐξ' Ματθ. ἰνδ. ιγ' «μὴ ἐπεμβαίνοντος μηδὲ τοῦ χειροτονηθσομένου Δέρκων καὶ Νεοχωρίου μητροπολίτου καὶ τῶν ἐκείνου μετέπειτα».

συνεχῇ ἔτη. Αὐτὰ εἶνε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς σκλαβίας. Τὸ 1622 ἀρχίζει νὰ ἀναζῇ καὶ ἀπὸ τοῦ 1640 στερεώνεται διὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθανασίου Ἀΐειβιον συνεχῇ.

Ἄρα κατὰ τὰ 1154 ἔτη τῆς ἱστορικῆς διαδομῆς τῆς ἑπαρχίας Δέρκων οὐσιαστικῶς φαίνεται νὰ ἔζησε περὶ τὰ 641 ἔτη, ἔξ ὧν τὰ 326 πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ τὰ 315 μετ' αὐτήν, μέχρι τῆς τελευταίας περιπετειᾶς τοῦ 1924, ἔκτοτε δοκιμασμένη ἐκ νέου (1937—1922—315).

Χάρτης τῆς Κίλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Δέρκων.

ΜΕΡΟΣ Β'

Κεφ. Δ'.—Τὰ χωρία τῆς Δέρκων.

Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν χωρίων τῆς Δέρκων εἶναι διεσπαρμέναι εἰς τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, εἰς ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα καὶ μελέτας, εἰς ἀφηγήσεις περιηγητῶν καὶ νεωτέρων μελετητῶν πραγματείας.

Ἐκπαιδευτικὰς ὅμως εἰδήσεις ἐπὶ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν χωρίων τῆς κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὠρισμένην ἐποχὴν ληφθεῖσας, δὲν ἔχομεν ἢ μόνον τοῦ Δ. Καλέμη, γεν. γραμματέως τῆς μητροπόλεως. Διότι καὶ αὐτὴ ἡ εἰδικὴ καὶ συστηματικώτερα μελέτη τῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως «τῶν σχολείων τῆς Κ]λεως καὶ τῶν προαστείων τῆς» ¹⁾, ποὺ ἐπεχείρησεν εὐρύτερα ὁ Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος τῆς Κ]λεως κατὰ τὸ 1878—79, περιορίζεται ἐπὶ τινων μόνον χωρίων τῆς Δέρκων.

Ὁ πολὺς Μ. Γεδεὼν εἰς τὰς προσηφαυτέρας σχετικὰς σελίδας τοῦ ²⁾ (1922) ἐπὶ τῶν θρακῶν κέντρων, ἀναφέρει τοὺς ἐκ τῶν συγχρόνων πρὸ αὐτοῦ γράψαντας, τὸν μὲν Ἀλ. Πασπάτη ³⁾ ὡς ἀμελήσαντα ἐπιγραφὰς καὶ ἔγγραφα ἀνάγλυφα κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς τοποθεσίας τῶν προαστείων τῆς Κ]λεως, τὸν δὲ κληρικόν Ρλ. Γατεῖνον ⁴⁾ ὡς γράψαντα πολλὰς ἀναγκαστικὰς περὶ τῆς μητροπόλεως Δέρκων καὶ διὰ τὸν Δ. Καλέμη, ὅτι ἀνεπαρκῶς ἐξηκρίβωσε τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς τὰς στατιστικὰς πληροφορίας τῆς σχετικῆς διατριβῆς τοῦ.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κανεὶς τὸν, οὐδὲ αὐτὸς ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Γεδεὼν, ἡσχολήθη δι' ὅλα τὰ χωρία τῆς Δέρκων· διότι δὲν ἐμελέτησαν εἰδικῶς αὐτήν, ἀλλὰ ὅσα τῶν χωρίων τῆς, κατὰ καιροὺς, ἡδυνήθησαν ἢ ἔκριναν ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν μᾶλλον σημασίαν τῶν καὶ ὀλιγώτερον διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν τῶν.

Μᾶς ἀπομένει ἄρα μόνον ἡ ἐκθεσις τοῦ Καλέμη ⁵⁾, ποὺ παρέχει πλη-
 ρογραφικὰς ἐπιληροφίας διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 43 τοῦ κατὰ τὴν ἐπεγ.
 χροτ. τοῦ 1824.

1) Περ. Ἑλλ. Φ. Συλλ. Κ]λεως, τ. IB', σ. 106—121. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἐπεξετάθη εἰς τὰ σχολεῖ· ὅλου τοῦ τότε ὑποδούλου ἐλληνισμοῦ καὶ ἀνεκοινώθη τὴν 6[5]1879 ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ Θ. Σαλτέλη.

2) Μ. Γεδεὼν, Ἑκκλ. Ἀλήθ. τ. ΑΖ', σ. 44, 1889, λίθοι καὶ κεράμια, «Παλαιὰς εὐωρίας Θρακῶν κέντρα» «Θρακικά», τ. 7ος, 1936, σ. 5—34.

3) Ἀλ. Πασπάτη, «Τὰ θρακικὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου», περιοδ. Ἑλλην. Φ. Συλλ. Κ]λεως, τ. IB', σ. 33—42. ἐνθα ἀναφέρει ἀπὸ τῆς Δέρκων τὰ: Ρήγιον, Ἀμπαρλῆ, Ἀγ. Στέφανον, Ἀγ. Μάμαν, Σαφράν, Μακροχώρι, Φλώρια καὶ Γαλατάρια.

4) Ἑλ. Ταπεινός, «Κῆρυξ Κ]λεως» 1892, φυλλ. 4—7.

5) Δ. Καλέμη, Ἡμ. Ἀνατ. 1886, σ. 135 καὶ τόμ. Β', 1888σ. 154.—Στατιστικοὶ πίνακες, Ἡμερολ. Ἑθν. Φιλανθρ. Καταστ. Κ]λεως, 1905, σ. 189, 8η Μηνίλις Δέρκων.